

Ulikhetsbarometeret – metode, data og avgrensninger

Inntektsulikheten i Norge har økt de siste 20 årene (SSB, 2021). Dette kan ha mange negative konsekvenser. Større økonomisk ulikhet forsterker sosiale skillelinjer og kan bidra til å undergrave tilliten i samfunnet. Hva er årsakene til økningen i ulikhet? Hvem blir hengende etter i inntektsutviklingen? Og hvordan kan man forebygge økende ulikhet? Slike spørsmål er bakgrunnen for utviklingen av «Ulikhetsbarometeret». Målet med barometeret er å synliggjøre trekk ved dagens ulikhetsnivå og å se på utvikling over tid. Prosjektet er finansiert av LO.

Gjennom en serie faktaflak presenterer vi temaer knyttet til ulikhet. Dette faktaflaket beskriver metode, datagrunnlag og hvilke avgrensninger som er gjort for å utvikle barometeret.

Datagrunnlag og utvalg

Ulikhetsbarometeret bygger på registerdata over alle individer i befolkningsstatistikken til SSB. Informasjon om inntekt hentes fra en rekke kilder. Lønn, næringsinntekter, kapitalinntekter, pensjon og skatt kommer fra opplysninger fra skattemeldingene. Arbeidsledighetstrygd og skattefrie overføringer hentes fra skatteoppgjørets a-melding. I 2015 ble det introdusert et nytt rapporteringssystem for arbeidsgivere, a-ordningen, og dette medfører brudd i datagrunnlaget for arbeidsmarkedsstatistikken. Andre overføringer hentes fra NAV og KOSTRA (Kommune-stat-rapportering), slik som barnetrygd og sosialhjelp.

Utvalget defineres for hvert år, etter fem kriterier som presenteres nedenfor. Et individ som ikke oppfyller kriteriene for å være en del av utvalget i år 2006, for eksempel fordi vedkommende var student, kan oppfylle kriteriene for 2007 og dermed bli del av utvalget dette året.

Bosatte. Utvalget består av alle bosatte i Norge i det inneværende året. Innvandrere fra land utenfor Norden regnes som bosatte dersom de oppholder seg i Norge og har planlagt å bli her i minst seks måneder. Korttidsinnvandrere, som sesongarbeidere

eller arbeidsinnvandrere på andre korttidskontrakter, er ikke en del av utvalget. I tråd med SSBs standard for innvandrergrupping, defineres innvandrere som personer som fysisk har vandret inn til Norge, og ikke har foreldre eller besteforeldre som er født her. Andregenerasjons innvandrere defineres som personer født i Norge med to utenlandsfødte foreldre.

Alder. Utvalget omfatter personer det finnes inntektsinformasjon om i alderen 15–74 år i det inneværende året. Dette er aldersgruppen som i arbeidskraftundersøkelsen defineres å være i arbeidsfør alder.

Utdanning. Personer under utdanning i inneværende år tas ikke med i utvalget. Dette er en gruppe som i en periode befinner seg mer eller mindre utenfor arbeidslivet, og deres disponible midler består ofte av utdanningsstøtte og lån fra Lånekassen, noe yrkesinntekter og i større eller mindre grad støtte fra foreldre. Personer under utdanning identifiseres ved å koble på informasjon om de i inneværende år er registrert som deltagende på en eller flere utdanningsaktiviteter. Siden vi ikke kan vite om personen er elev eller student på heltid blir alle personer som er registrert med utdanningsaktivitet i inneværende

år, fjernet fra utvalget.

Inntektsopplysninger. For å kunne studere inntektsulikhet, må vi ha informasjon om individers inntekt. Denne informasjonen mangler for deler av utvalgspopulasjonen, og disse er derfor ikke en del av utvalget i enkelte år med manglende inntektsopplysninger. Det vil for eksempel være personer som ikke er skattepliktige, slik at de ikke er del av rapporteringssystemet for inntektsopplysninger, samt nyankomne flyktninger eller innvandrere som det mangler inntektsopplysninger om.

Oppsummert består utvalget hvert år av alle bosatte mellom 15 og 74 år som ikke er under utdanning i inneværende år og/eller som vi har inntektsopplysninger om. Utvalget endres fra år til år ettersom folk flytter ut og inn av landet, blir ett år eldre og går inn i eller avslutter utdanning.

Inntektsbegrepet

Hva som skal inngå i inntektsbegrepet vil avhenge både av hva man er interessert i å måle og tilgangen til data. Det benyttes derfor flere mål på inntekt i ulikhetsforskningen.

Er man først og fremst opptatt av inntektene som er lett tilgjengelige for forbruk og sparing, vil et inntektsbegrep som omfatter årlig disponibel inntekt være hensiktsmessig (se for eksempel Lian et al., 2019; Dahl et al., 2006; Slettebak, 2021). Er man interessert i formuesulikhet, inkluderes verdier som ikke umiddelbart kan benyttes til forbruk. Eksempler på dette er eiendom og tilbakeholdt overskudd i selskaper man har eierskap i (se for eksempel Omholt, 2018; Aaberge & Stubhaug, 2018; Aaberge et al., 2020). Hvilket inntektsbegrep som benyttes har stor betydning for hvordan bildet av ulikhet er.

Ulikhetsbarometeret skal være et verktøy som viser både hvordan inntektsulikheten ser ut i Norge på et gitt tidspunkt, og hvordan den endrer seg over tid. Vi har derfor tatt to valg:

For det første benytter vi disponibel personinntekt etter skatt, som er standard i norsk statistikk. Dette

omfatter en persons yrkesinntekter, kapitalinntekter og skattepliktige og skattefrie overføringer i løpet av et kalenderår. Dette inntektsbegrepet omfatter ikke formue, som for eksempel markedsverdi på eiendom, men inkluderer inntekter som aksjeutbytte og renteinntekter.

For det andre justerer vi inntekten etter husholdningens størrelse og alderssammensetning, ved å benytte EUs ekvivalensskala. Dette er i tråd med SSBs offentlige ulikhetsstatistikk, hvor man hensyntar stordriftsfordeler og omfordelingseffekten av ulike husholdningssammensetninger.

Inntektsforskjeller mellom kjønn kan belyses ved å sammenligne den ujusterte personinntekten mellom kvinner og menn i de ulike gruppene.

Fem inntektsgrupper

Ulikhetsbarometeret deler befolkningen inn i fem inntektsgrupper. Disse gruppene defineres etter avstanden mellom individenes inntekt og den inntekten som er midt i inntektsfordelingen: medianinntekten. Den ene halvparten av befolkningen har høyere inntekt enn median, mens den andre halvparten har lavere inntekt. I 2019 var den husholdjusterte medianinntekten i vårt utvalg ca. 337 400 kroner.

Ved å dele befolkningen på denne måten kan vi undersøke utviklingen i ulikhet ved å se på bevegelser av folk mellom de ulike gruppene. Blir det flere med lav inntekt, flere med høy inntekt eller er det en bevegelse mot midten av inntektsfordelingen over tid? Og hva kjennetegner de som beveger seg oppover eller nedover i inntektsfordelingen?

Hvordan man setter inntektsgrenser for å definere en inntektsgruppe, har betydning for hvordan gruppens størrelse og utvikling måles (Atkinson & Brandolini, 2013). I barometeret tas det utgangspunkt i definisjoner som er etablert i ulikhetsforskningen.

Med en gruppeinndeling som baserer seg på avstand fra en referanseinntekt, vil man kunne se

Inntektsgruppene

Gruppene er delt etter følgende inntektsgrenser:

De rikeste:	inntekten er minst 200 prosent av medianinntekt
De privilegerte:	inntekten er mellom 125 og 200 prosent av medianinntekt
Middelgruppa:	inntekten er mellom 75 og 125 prosent av medianinntekt
De økonomisk utsatte:	inntekten er mellom 60 og 75 prosent av medianinntekt
De fattigste:	inntekten er under 60 prosent av medianinntekt

hvorvidt de ulike gruppene vokser eller krymper. Det blir lettere å se om inntektsfordelingen blir mer polarisert – det vil si at middelinntektsgruppa krymper – eller blir mer egalitær – det vil si at middelinntektsgruppa vokser. Et mye benyttet mål på risiko for fattigdom i Europa, er å ha en inntekt under 60 prosent av median. Over tid vil man da kunne se om det blir en høyere eller lavere andel av befolkningen som har fattigdomsrisiko.

En inndeling i inntektsgrupper betyr at vi ikke får ett enkelt mål på utviklingen i inntektsulikhet over tid. Denne utviklingen kan imidlertid belyses ved å benytte andre etablerte ulikhetsmål i supplerende analyser.

Referanser

- Atkinson, A. B. & Brandolini, A. (2013). On the identification of the middle class. I J. C. Gornick & M. Jantti (Red.), *Income inequality: Economic disparities and the middle class in affluent countries*, (s. 77–100) Stanford University Press. <https://doi.org/10.11126/stanford/9780804778244.003.0003>
- Dahl, G. (2007). Inntekt og inntektsulikhet før uførepensjonering. Statistisk sentralbyrå Rapport 2007/06. https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200706/rapp_200706.pdf
- Lian, B., Nesbakken, R., Thoresen, T. O., Jia, Z., Nygård, O. & Vattø, T. E. (2019). Er skattesystemet mer omfordelende nå? : Statistisk sentralbyrå. Rapport 2019/30. https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/_attachment/399953?_ts=16db0b5ee00
- Omholt, E. L. (2018, 20. desember). Sterk formuesøkning, økt ulikhet. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/sterk-formuesokning-storre-ulikhet>
- Slettebak, M. H. (2021). Labour migration and increasing inequality in Norway. *Acta Sociologica*, 64(3), s. 314–330. <https://doi.org/10.1177/0001699320930261>
- <https://www.ssb.no/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>
- Aaberge, R., Modalsli, J. H. & Vestad, O. L. (2020, 23. desember). Ulikheten - Betydelig større enn statistikken viser. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ulikheten-betydelig-storre-enn-statistikken-viser>
- Aaberge, R. & Stubhaug, M. E. (2018, 14. september). Formuesulikheten øker. SSB analyse, 18. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/formuesulikheten-oket>

I dette faktaflaket introduserer vi "Ulikhetsbarometeret". Formålet med barometeret er å måle og vise hvordan ulikhet utvikler seg langs flere dimensjoner. Faktaflaket definerer barometeret ved å beskrive metode, datagrunnlag og avgrensninger som er gjort.

Ester Bøckmann er forsker ved Fafo.

Bjorn Dapi er forsker ved Fafo.